

УДК 336.2:336.14

СКЛАД ТА СТРУКТУРА ДОХОДІВ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ

А. В. Лисачок

студентка 4 курсу, група ФіК-41, навчально-науковий інститут економіки та менеджменту
Науковий керівник – к.е.н., доцент О. О. Ляхович

*Національний університет водного господарства та природокористування,
м. Рівне, Україна*

У статті наведено класифікацію доходів згідно Бюджетного кодексу України та здійснено структурно-динамічний аналіз за період 2013-2015 рр. Запропоновано напрями вдосконалення формування дохідної частини бюджету України.

Ключові слова: доходи державного бюджету, податкові надходження, неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом, трансферти.

В статье представлена классификация доходов согласно Бюджетного кодекса Украины и проведён структурно-динамический анализ за период 2013-2015 гг. Предложены направления совершенствования формирования доходной части бюджета Украины.

Ключевые слова: доходы государственного бюджета, налоговые поступления, неналоговые поступления, доходы от операций с капиталом, трансферты.

The article presents the classification of income under the Budget Code of Ukraine and made structural and dynamic analysis for the period 2013-2015 biennium. Directions improve the revenue budget of Ukraine.

Keywords: the state budget revenues, tax revenues, nontax revenues, income from operations capital transfers.

Доходи державного бюджету відіграють важливу роль у функціонуванні країни. Завдяки податковим, неподатковим та іншим надходженням формується дохідна частина бюджету, яка в подальшому формує видаткову частину. Бюджетні доходи виступають вагомим інструментом перерозподілу фінансових ресурсів як у масштабах держави, так і у межах окремих її регіонів. Саме тому дослідження складу та структури доходів державного бюджету України є досить актуальним питанням на сьогодні.

Дослідженню проблем формування дохідної частини бюджету України присвячено достатньо праць багатьох вчених. Серед вітчизняних науковців, зокрема, М. М. Артуса, С. Л. Лондар, В. Ф. Опришка, Ю. В. Пасічника, О. В. Тимошенко, Н. М. Хижої, Ф. П. Шульженка.

Однак, незважаючи на значну кількість праць із досліджуваної проблематики, існує низка невирішених питань, пов'язаних із вдосконаленнями складу та структури доходів державного бюджету України та проблемами їх формування. Вищезазначене свідчить про актуальність обраної теми і окреслює коло питань, які потребують проведення ґрунтовних наукових досліджень.

Метою дослідження є аналіз складу та структури доходів державного бюджету України. Відповідно до поставленої мети визначено наступні завдання дослідження:

- розкрити сутність та склад доходів державного бюджету України;
- здійснити структурно-динамічний аналіз доходів державного бюджету України;

- розглянути проблеми формування доходів державного бюджету та запропонувати шляхи їх вирішення.

Відповідно до Бюджетного кодексу (далі – БКУ), державний бюджет України – це план формування та використання фінансових ресурсів для забезпечення завдань і функцій, які здійснюються відповідно органами державної влади, органами влади Автономної Республіки Крим, органами місцевого самоврядування протягом бюджетного періоду. Доходи державного бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ) [1].

Розглянемо більш детально склад доходів державного бюджету України. Так, згідно БКУ, дохідна частина бюджету формується з основних чотирьох груп надходжень:

1. Податкові надходження – встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори. До них належать: податки на доходи, прибуток, збільшення ринкової вартості, податки на власність, рентна плата та плата за використання природних ресурсів, внутрішні податки на товари та послуги, внутрішні податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, інші податки.

2. Неподаткові надходження – це доходи, що одержує держава від власності, підприємницької діяльності, фінансових санкцій та інших доходів, що не відносяться до обов'язкових податків, зборів та платежів. Вони включають: доходи від власності та підприємницької діяльності, адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності, інші неподаткові надходження [1].

3. Доходи від операцій з капіталом – операції з ресурсами й активами, які в разі необхідності можуть бути конвертовані у грошову форму без втрати ринкової вартості, що сприяє забезпеченню оптимальних пропорцій розподілу коштів між ланками бюджетної системи. До них відносять: надходження від продажу основного капіталу, надходження від реалізації державних запасів товарів, надходження від продажу землі і нематеріальних активів, податки на фінансові операції та операції з капіталом.

4. Трансферти – кошти, одержані від інших органів державної влади, органів влади Автономної Республіки Крим, органів місцевого самоврядування, інших держав або міжнародних організацій на безоплатній та безповоротній основі. До них належать: офіційні трансферти від органів державного управління, офіційні трансферти від зарубіжних країн та міжнародних організацій, офіційні трансферти з іншої частини бюджету [2, с. 92].

Згідно статті 96 БКУ зі змінами від 28.12.2014 року в Україні діють такі види міжбюджетних трансфертів:

1. Базова дотація – трансферт, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій;

2. Субвенція – міжбюджетні трансферти для використання на певну мету в порядку, визначеному органом, який прийняв рішення про надання субвенції.

3. Реверсна дотація – кошти, що передаються до державного бюджету з місцевих бюджетів для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій.

4. Додаткова дотація [1].

Слід відзначити, що за період 2013-2015 рр. у структурі доходів державного бюджету України зростає частка неподаткових надходжень, а відповідно зменшується частка податкових надходжень (таблиця). Досить незначну питому вагу у складі дохідної частини бюджету займають інші надходження.

Структура доходів державного бюджету у 2013-2015 рр. у % [3]

Доходи	Роки	Державний бюджет		
		2013	2014	2015
Податкові надходження, з них:		77,8	79,0	77,0
1. Податок на доходи фізичних осіб		2,20	3,6	8,5
2. Податок на прибуток підприємств		16,1	11,3	6,5
3. Збори за спеціальне використання природних ресурсів, із них:		4,1	5,3	7,5
– плата за землю		-	-	-
4. Податок на додану вартість		38,0	39,2	33,5
5. Акцизний податок		10,5	12,7	11,9
6. Податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції		3,9	3,5	7,6
7. Рентна плата, збори на паливно-енергетичні ресурси		1,7	1,7	1,4
8. Інші податкові надходження		1,3	1,7	0,1
Неподаткові надходження, з них:		21,6	19,2	22,6
1. Доходи від власності та підприємницької діяльності		9,9	8,0	13,4
2. Адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційного та побічного продажу		1,5	1,5	2,8
3. Власні надходження бюджетних установ		8,6	6,2	5,0
4. Інші неподаткові надходження		1,6	3,5	1,4
Доходи від операцій з капіталом		0,1	0,2	0,0
Цільові фонди		0,1	0,1	0,1
Інші надходження		0,4	1,5	0,3

Так, з таблиці ми можемо побачити, що надходження від податку на доходи фізичних осіб у 2015 році збільшились на 6,3 в. п. в порівнянні з 2013 роком та на 4,9 в. п. за аналогічний період 2014 року. Доходи від податку на прибуток підприємств у 2015 році зменшились на 9,6 в. п. та на 4,8 в. п. порівняно з 2013 та 2014 рр. відповідно. Доходи від податку на додану вартість у 2015 році зменшились на 4,5 в. п. в порівнянні з 2013 році та на 5,7 в. п. за аналогічний період 2014 році. Надходження від податків на міжнародну торгівлю та зовнішні операції у 2015 році збільшились на 3,7 в. п. та на 4,1 в. п. порівняно з 2013 та 2014 рр. відповідно. А доходи від власності та підприємницької діяльності у 2015 році зросли на 3,5 в. п. в порівнянні з 2013 роком та на 5,4 в. п. в порівнянні з аналогічним періодом 2014 року.

Отже, за 2013-2015 рр. спостерігається зменшення податкових надходжень за такими статтями: податок на прибуток підприємств, податок на додану вартість, від рентної плати, зборів на паливно-енергетичні ресурси, інші податкові надходження, власні надходження бюджетних установ, інші неподаткові надходження, доходи від операцій з капіталом та інші надходження. Відповідно збільшується у структурі частка податку на доходи фізичних осіб, збору за спеціальне використання природних ресурсів, податку на міжнародну торгівлю та зовнішні операції, доходу від власності та підприємницької діяльності, адміністративних зборів та платежів, доходів від некомерційного та побічного продажу. Так, податкові надходження у 2015 році зменшились на 1,8 в. п. у порівнянні з 2013 роком та на 2 в. п. за аналогічний період 2014 року. Неподаткові надходження у 2015 році зросли на 1 в. п. та 3,4 в. п. порівняно з 2013 та 2014 рр. відповідно.

Розглянемо структуру податкових та неподаткових надходжень у 2015 році (рис. 1, рис. 2).

Рис. 1. Структура податкових надходжень бюджету України у 2015 році у (%)

Рис. 2. Структура неподаткових надходжень бюджету України у 2015 році (%)

Як видно з вищенаведених рисунків найбільшу питому вагу у структурі податкових надходжень займає податок на додану вартість (43,51%), акцизний податок (15,45%) та податки на міжнародну торгівлю та зовнішні операції (9,87%). У складі неподаткових надходжень переважають доходи від власності та підприємницької діяльності (52,9 %).

На основі здійсненого аналізу можна стверджувати, що структура доходів бюджету України має змінний характер. Це характеризується змінами у бюджетному та податковому законодавстві. Також відмітимо, що на формування доходів державного бюджету України впливає чимало факторів, зокрема: існування тіньових схем ведення бізнесу, надання податкових пільг, неузгодженість потреб у податкових надходженнях з можливостями їх отримання, недосконалість правових норм щодо забезпечення державного контролю в процесі управління ресурсами. Збільшення доходів Державного бюджету має відбуватися не за рахунок посилення податкового навантаження на економіку, а шляхом глибокої лібералізації податкового законодавства, розширення бази оподаткування, створення сприятливих умов для розвитку виробництва, приватного підприємництва, скорочення економічно необґрунтованого надання пільг та нелегального тіньового обігу.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Артус М. М., Хижа Н. М. Бюджетна система України: Навчальний посібник / М. М. Артус, Н. М. Хижа – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 220 с.
3. Лондар С. Л. Фінанси. Навчальний посібник [Електронний ресурс] /С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко – Режим доступу до ресурсу: http://pidruchniki.com/17910211/finans/sklad_struktura_dohodiv_derzhavnogo_byudzhetu_ukrayini.
3. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджет за 2015 рік / [Зубенко В. В., Самчинська І. В., Рудик А. Ю. та ін.]; ІБСЕД, Проект «Зміцнення місцевої фінансової ініціативи (ЗМФІ-II) впровадження». USAID. – К., 2016. – 80 с.